

Daniela Janušić

Leto nemoči

» Pozabljeni « učenci v času epidemije

Marca 2020 se je za šolarje in zaposlene na šoli začelo nepredvidljivo obdobje, polno stisk, skrbi in nemoči. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport nas je obvestilo, da se bo šolanje nadaljevalo na daljavo. Vsi so zatrjevali, da ne bo težav in da bo situacija trajala le kratek čas. Predvidevalo se je, da imajo vsi učenci možnost šolanja na daljavo, da jih večina ima računalnik in internet. Družinam, ki so bile brez opreme in so se obrnile na vodstvo šole, smo opremo priskrbeli. A to so bile družine, ki so vpete v socialno okolje in imajo s šolo vzpostavljen odnos. Kaj pa družine, ki jim šola ni blizu in jim pomeni institucijo, v sodelovanju s katero doživljajo stiske? Šolsko ministrstvo je pozabilo na najranljivejše družine. Pozabili so na učence iz socialno in ekonomsko ogroženih družin. Pozabili so na učence na obrobju družbe. Pozabili so na učence, ki potrebujejo učno pomoč, individualno podporo. Pozabili so na učence, ki prihajajo iz drugojezičnih družin. Pozabili so na učence, ki nimajo niti svojega kotička doma, kaj šele svoje sobe. Pozabili so na učence brez motivacije in podpore družine. Vsa ta dejstva so bila prezrta ali neupoštevana.

Kot šolska svetovalna delavka, ki se večino časa ukvarjam prav s temi učenci, sem začutila cmok v grlu in stiskanje v prsih. V glavi se mi je pojavilo sto vprašanj. Kako bomo ostali v stiku z njimi? Kako bodo sledili pouku? Večina teh učencev (kar 68 učencev) na naši Osnovni šoli Leskovec pri Krškem živi v romskem naselju Kerinov Grm. Vedela sem, da večina nima računalnikov. Niti elektronskih naslovov, prek katerih pošiljamo povezave za Zoom srečanja. Kaj pa mlajši učenci? Kako lahko pričakujemo od staršev mlajših učencev, da bodo znali uporabljati vso to moderno tehnologijo? Ali jih bodo starši spodbujali? Ali imam njihove mobilne številke? Ali so vsi vzeli šolske potrebščine domov?

In z vsakim vprašanjem se je povečeval nemir v meni. Začutila sem skrb in jezo hkrati. Jezo zaradi trenutne situacije, ki jih je še bolj odrinila na obrobje. Poskušala sem se umiriti in počakati na nadaljnja navodila ministrstva. A navodil ali idej, kako naprej, ni bilo. Seveda so bila navodila, a vsa so se nanašala na poučevanje in usvajanje snovi. Nič besed o ranljivih družinah. Zato smo se na šoli domislili, da bi lahko romskim učencem pošiljali po pošti kopirane izročke, naloge in razlago nove snovi. Vem, ni primerjave med poukom v živo in neživim listom. A namesto, da sta se mi jeza in nemoč stopnjevali, sem morala iskati rešitve: kaj lahko mi naredimo? Kaj lahko jaz naredim? Kaj je v moji moči, da jim olajšamo ta čas nehumanega šolanja?

In tako se je začelo delo, ki ni bilo samo osemurno. V prvem valu epidemije sem bila ves čas vpeta med računalnik in mobilni telefon. Najprej je bilo treba

poklicati vse starše mlajših učencev, saj seveda niso vedeli, kako bo zanje organizirano šolsko delo. Najmlajši namreč ne razumejo vseh navodil, ki jih učiteljica poda v slovenskem jeziku. Že prvi dan sem ugotovila, da veliko mobilnih številk staršev ni več v uporabi ali pa so nedosegljive. In kaj zdaj? Nič. Najprej sem poklicala delavke Večnamenskega centra Kerinov Grm, v okviru katerega je v naselju organizirana učna pomoč za šolajoče se otroke. Poslale so mi seznam mobilnih številk in seveda tudi na njem je bilo veliko neuporabnih¹. Potem sem se povezala s socialno delavko na Centru za socialno delo Krško. Tudi ona mi je priskrbela nekaj novih številk. Kaj pa drugi? Bilo je nekaj družin, ki se tudi v naselju držijo zase. Tudi če sem druge družine prosila za sosedovo številko, je nisem dobila. Ves čas sem razmišljala in bila vztrajna, da bom nekako prišla do njih. In sem. Vsem sem poslala kratko pismo in jih prosila, naj me pokličejo na navedeno številko. In so me poklicali. Razen ene mamice, ki je imela naslov na Centru za socialno delo Krško in je hodila po pošto vsaka dva ali tri tedne.

Zakaj sem tako nazorno opisala prvi teden šolanja na daljavo? Želim, da ljudje vedo, da res ni bilo preprosto. Ves teden sem nabirala samo številke. Tako kot jaz so tudi učitelji in izvajalci učne pomoči doživljali stiske. Učitelji z vprašanji, kaj naj jim pošljejo, v kakšnem obsegu? Ali bodo razumeli? Ali bodo usvojili potrebno? Smo šola, ki že veliko let na poseben način² pomaga učencem, ki potrebujejo dodatno pomoč zaradi drugojezičnosti. Zdaj pa smo se znašli v posebni situaciji, brez stika z učenci. Učitelji učne pomoči so začeli drugače sodelovati z učitelji rednega pouka. Bilo je veliko usklajevanja in dogovarjanja. Pomagali so tudi učitelji v podaljšanem bivanju. Prav tako sem povezala učitelje in izvajalke učne pomoči, ki so jo sicer izvajale v naselju Kerinov Grm.

Tudi sama sem pomagala z učno pomočjo. Vsi naštetni smo učno pomoč izvajali po telefonu, prek osebne telefona. Takrat se je pokazala ta neenakost v podajanju in razlaganju snovi. Kako naj učenki razložim deljenje in množenje ulomkov? Minilo je deset minut, preden sva med vso poslano pošto našli pravi list. Nato se je začela razlaga. A tišine na drugi strani linije preprosto ne razumeš. Je učenka tiho, ker razmišlja? Ali je tiho, ker nima pojma, kaj ji govorim? Je sploh še na liniji? Čutila sem tako nemoč kot neučinkovitost. Vdila sem vsak korak. Narekovala sem ji, kaj naj zapiše v zvezek. Kateri primer naj obkroži. Verjemite, niti ena ura ni trajala samo 45 minut. Vsaka ura je bila dolga najmanj dve polni uri. Zato je tudi usvajanje snovi trajalo veliko dlje, kot bi pri rednem pouku ali pouku prek Zooma. Ta učenka je vsaj imela svoj mir, svojo sobo in očeta, ki je bil vedno dosegljiv.

Kaj pa večina drugih, ki prihajajo iz številčnih družin? Učna pomoč je bila res otežena. Predstavljajte si družino tudi do 12 oseb, ki ima samo en prostor za spanje, kuhanje in bivanje. Z učenko na telefonu, v ozadju pa mlajši bratci in

¹ Zakaj toliko menjavajo mobilne številke, še nisem ugotovila.

² Pri sodelovanju z učenci uporabljamo različne pristope, npr. uporabljamo prilagojeno slikovno gradivo, zaradi jezikovnih ovir si učiteljice pomagajo z angleškim, albanskim ali romskim jezikom, uporabljamo socialno izkustveno učenje z vrstniki, veliko je individualnega dela z učenci ipd.

sestrice, ki se igrajo, kregajo in jočejo. Staršev pa nikjer, da bi situacijo umirili. Učenka pa željna šolskega dela. Še odrasli potrebujemo mir in zbranost, kaj šele otroci. Učna pomoč je morala preglasiti ves ta direndaj. To zdržijo samo vztrajni in motivirani učenci z zelo dobro koncentracijo. Ali lahko zatrdim, da je bila ura izpeljana tako kakovostno, kot bi bila v živo ali prek Zooma? Ne, nikakor. A sam sebe tolažiš, da si naredil največ, kar si lahko. Pa še vedno ti v ozadju nekaj ne da miru. Ni pravično! Ni pravično in ni pošteno do učencev, ki živijo tako, kot večina drugih ne živi. Ki živijo tako, kot si večina drugih ne more niti predstavljati, kaj šele doživeti.

Spomnim se učenke, s katero sva se pripravljali na branje odlomka iz berila. Nekaj časa je trajalo, da je pravi odlomek sploh našla. Ob sebi pa je imela sestrico, staro dve leti. Staršev ni bilo doma. Sestrica je želela imeti vse, kar je imela ona. Želela je berilo. Želela je telefon. Želela je zvezek. In če je učenka rekla ne, je punčka začela kričati. Morali sva jo zamotiti. Predlagala sem, naj ji da barvice in list papirja, pa naj ustvarja. Tako sva lahko nadaljevali. A samo za kratek čas. Saj je bila čez deset minut zopet podobna situacija. Za branje odlomka in odgovarjanje na vprašanja sva porabili več kot dve uri. Bili sva izmučeni. Obe. Spraševala sem se, kako bo učenka opravila vse potrebno za tisti dan. Bo lahko držala ta tempo dela? Nemogoče. Že sama sem potrebovala mir, da sem spet lahko nadaljevala. Spraševala sem se, kaj bi še lahko storila? Kako bi jim še lahko pomagala? Kako jim lahko olajšam šolanje na daljavo? Odgovora in idej ni bilo. Vsi skupaj smo se znašli v situaciji, na katero nismo imeli vpliva. In to me je jezilo.

Vsak dan je bil zahtevnejši. Vsak naslednji napornejši. Bila sem izčrpana. A vedela sem, da moramo vztrajati. Tako zaposleni kot učenci. Saj nisem želela pustiti učencev samih. Nekateri je bilo treba klicati vsak dan in jih spodbujati. Jih motivirati in tolažiti, da bo kmalu konec šolskega leta in da ne želim, da na koncu odnehajo.

In nekako smo prebrodili prvi val. Šolsko leto smo končali v šoli. Vsi smo si oddahnili in si mislili, konec je, in upali, da se kaj podobnega nikoli več ne bo ponovilo. Pa se je. In drugi val ni bil tako »kratek« kot prvi. A v drugem valu smo se bolje pripravili. Smo že imeli utečeno pot. Center za šolske in obšolske dejavnosti je vsaki romski družini podaril tablični računalnik. Učenci so se pred drugim obdobjem šolanja od doma naučili uporabljati e-učilnico. Prav tako so si ustvarili spletne naslove za sodelovanje pri pouku na daljavo. Učitelji so si vzeli čas in jih usposobili. A problem je bil, ker večina družin ni imela interneta. Nekateri so kar hitro porabili tistih malo mobilnih podatkov, ki so jih imeli zakupljenih. Samo nekaj najstarejših učencev (8. in 9. razred) si je s pomočjo zaposlenih v Večnamenskem centru Kerinov Grm priskrbelo vse potrebno, da so lahko nemoteno sledili pouku. Od staršev je bilo nemogoče zahtevati in pričakovati, da bodo vsak mesec plačevali internet. Kako so nadaljevali? Večina je nadaljevala šolanje tako kot v prvem valu. Po pošti so dobili navodila, izročke in prilagojene naloge. Pa smo bili spet v isti situaciji kot v prvem valu.

Drugi val je bil veliko daljši in za učence napornejši. Na začetku so še nekako sledili in se trudili. Nekateri malo bolj, drugi malo manj. A dokler smo bili v stiku z vsemi, je šolsko delo potekalo v svojem tempu.

Čez čas so se začele kazati težave. Ko sem jih klicala, so bile mobilne številke spet ali nedosegljive ali nobstoječe. Ponovila sem vajo iz prvega vala. Pojavil se je tudi drugi problem. Zdaj so učitelji pričakovali, da bodo učenci sodelovali pri pouku prek Zooma. Njihova argumenta sta bila, da so dobili tablice in da uporaba Zooma ni zahtevnejša od uporabe npr. Facebooka. Vsakemu učitelju posebej sem poskušala pojasniti situacijo vsakega posameznika. Res je bilo nekaj izjem učencev, ki so lahko sodelovali. Vsi drugi pa ali niso imeli dobre internetne povezave ali so imeli premalo zakupljenih podatkov ali pa preprosto niso znali (učenci 5. in 6. razreda). Tudi starši niso znali.

Ena učenka je bila iznajdljiva in se je postavila pred Večnamenski center in »lovila« internet. Si lahko predstavljate otroka v mrazu stati pred zgradbo z računalnikom? Si predstavljate drugo učenko, ki so ji izklopili elektriko in je imela prazen tablični računalnik? Pomagala ji je delavka Večnamenskega centra. Prišla je v naselje v ta center, pa čeprav ne bi smela, in ji napolnila tablico. To sta situaciji, nad katerima se lahko zamislimo. Zato smo v tem času tudi s sodelavci in sodelavkami zapisali vse težave, dvome in probleme. Javno pismo smo naslovili tudi na šolsko ministrstvo. A odgovora ni bilo. Lahko smo samo nadaljevali po svojih najboljših močeh. Osebnostno sem zelo težko odmisllila vsa vprašanja, skrbi in občutek nemoči. Prvič v življenju zaradi situacije nisem mogla izvajati svojega poslanstva. Nisem mogla pomagati učencem v živo, s pogovorom, z motiviranjem.

Veliko učencev se je v obdobju drugega vala »izgubilo«. Preprosto jih ni bilo več mogoče priklicati. Veliko je bilo tudi takšnih, ki so izgubili voljo in motivacijo. Marsikdo je težko sledil rednemu pouku. Nikakor niso dohiteli preostalih. Vse to se je dogajalo v času, ko je ministrica za izobraževanje, znanost in šport zagotavljala, da pouk normalno poteka ter da imajo naši učenci vse potrebno za šolanje na daljavo. Pa ni bilo res. Nekateri med njimi so doživljali stiske zaradi nezadovoljenih osnovnih življenjskih potreb, kaj šele, da bi imeli mirno okolje za učenje. Prepad med tistimi, ki imajo vso potrebno opremo in se znajo sami učiti, in tistimi, ki prihajajo iz drugojezičnih in tujejezičnih družin ter so socialno in ekonomsko prikrajšani, je še globlji, kot je bil. Čeprav je v državi vladalo izredno stanje, bi morali pedagoške institucije in Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport narediti izjemo. Šole bi se morale v času epidemije zadnje zapreti in prve spet odpreti. Če pa mora šolanje potekati na daljavo, je nujno že od začetka omogočiti sodelovanje na šoli s tistimi učenci, ki potrebujejo različne oblike individualne podpore in pomoči, da bi bili lahko v šoli uspešni. Pri teh učencih sta namreč izjemno pomembna uporaba neverbalne komunikacije (npr. obrazne mimike, kretnje rok) in osebni pristop, ki temelji na soustvarjanju vzgojno-izobraževalnega procesa.

Trenutno stanje je takšno, da se romski učenci, ki imajo učne težave in zato zaradi šolanja na daljavo še večje primanjkljaje, težko vračajo v šolo. Navadili so se, da so preprosto doma. Kljub opozarjanju staršev otrok ni v šolo. Drugi pridejo, a v razredu ne zdržijo. Eni zato, ker so se odvadili mirnega sedenja in poslušanja, drugi pa zato, ker ne zmorejo slediti pouku. Primanjkljajev je preveč. Preveč je snovi, ki ni bila usvojena in utrjena. Ne počutijo se uspešne. Odnehali so. Kdo je kriv? Zdaj se sprašujem, ali je bilo res vredno, da so spet

prikrajšani najšibkejši v družbi? Ali je sploh komu med vodilnimi mar? Na vse te učence je država pozabila. Kot da jih ni. Mi, zaposleni na šoli, pa smo bili neslišani.

Veliko učencev smo izgubili. Tudi takšnih, ki so pred epidemijo dosegali minimalne standarde in so redno sledili pouku. Učenka devetega razreda je odnehala. Odločila se je, da ne bo šla v srednjo šolo. Zakaj? Preprosto izgubila je stik s šolo. Izgubila je stik z večinsko družbo. Kaj lahko kot svetovalna delavka v osnovni šoli še naredim? Sem dala vse od sebe? To so vprašanja, ki mi vsak dan rojijo po glavi, in preprosto ne počutim se dobro. Najraje bi kričala. Če bi, ali mislite, da bi me sploh kdo slišal?